

Ալեքսանդր Շիրվանզադե

Թատրոնի չարդախում

ԱՆՎԵՐՋ ՎՈՂԵՎԻԼ

Մեզոնը վերջանում է. հայոց դրամատիկական խմբի նախավերջին փորձն է:
Տեսարանը ներկայացնում է Արտիստական ընկերության թատրոնի
չարդախներից մեկը: Դերասանները կամաց-կամաց ժողովվում են:

Առաջ գալիս է հուշարարը մի քանի պիեսներ ձեռքին:

Հետո սցենարիուսը: Այնուհետև ներս են մտնում տիկին Վարդուհին՝ իր ամուսնու
հետ: տիկին Գուլագյանը՝ իր ամուսնու հետ:

ՏԵՍԻԼ I

Վարդուհի: Վույ քա, ջեր օշով չի եկե՞լ: (Տալիս է հովանոցն ու դերը ամուսնուն,
որպեսզի վերարկուի կոհակները բաց անի): Էս ի՞նչ շոգ է այստեղ: Քա, էս
ո՞րտեղ են մնացել...

Սցենարիուս: Այսօր հրավիրված էին Արշակի մոտ խաշի . . . Երևի քեֆով են:

Վարդուհի: Էլի խաշ... վույ, գետինը պատովի... բարիկենդան ու խա՛շ...

Հուշարար: Բլինի էլ կա՛ խավիարով...

Գուլագյան:Ֆի, բլինի ես չեմ սիրում . . . (Երեսը դարձնում է ու սկսում է իր ամուսնու հետ):

Ռ-շտունի:(Ներս է ստնում գլխարկը աչքերին քաշած, ծխախոտը ձեռքին, օձիքը վերև քարձրացրած): Позвольте, господа, где это хашь и блины?

Վարդուհի:Օօ, Ռ-շտունի՞, այդ դո՞ւ ես . . . Ո՞րտեղից եկար: Հա, վույ քա Բաքվից: Սեզոնը ո՞նց վերջացավ: (Ձեռքով ծածկելով բերանը): Հա, դորդ քա, սեզոնը չվերջացած վզակոթներիդ տվեցին . այ գետինը պատովի ու ձեր բարվեցիներին . . .

Ռ-շտունի:Жиды нефтяные растреклятые (Մոտենում է հուշարարին): Ծխախոտ ունե՞ս . . .

Հուշարար:(Կարճատես է: Շտապով հանում է ծխախոտի տուփը և առաջարկում է Վարդուհուն): Համեցեք . . .

Վարդուհի:Վույ քա, քա ես Ռ-շտունի՞ն եմ . . .

Հուշարար:Ներողություն: (Առաջարկում է Գուլագյանին): Համեցեք . . .

Ռ-շտունի:(Անհամբեր): Դե տուր էստեղ . . . (Վերցնում է ծխախոտ, ձեռի հանգածը հատակը ձգելով ու ոտքով տրորելով, հետո թքում է հատակի վրա): А то, гверելով ձեր բուֆետը քա՞ց է:

Հուշարար: Ինչի՞դ է հարկավոր:

Ռ-շտունի:Համենայն դեպս . . . պետք է իմանալ где раки зимуют: (Ուժգին ծխելով, անցնում է մի կողմ և սկսում անցուդարձ անել, մերթ ընդ մերթ մռայլ տրագիկական հայացքներ ձգելով ընկերների վրա):

ՏԵՍԻԼ II

Աղայան:(Ներս է մտնում կուրծքը դուրս ցցած, բեղերի ծայրերը բարակ սրած:
Բարկացած է): Խայտառակություն, կատարյալ խայտառակություն . . . Բենեֆիս
են տալիս մեր անունով, անուններս չեն ուզում աֆիշաներում տպել . . .
Սապրիստի . . . Դա ուղղակի անպատվություն է . . . ես թույլ չեմ տալ ինձ
անպատվել . . . Քսանուհինգ տարի բեմին ծառայես, և անունդ չտպեն . . .
Սակրամենտո . . .

Վարդուհի:Էլի ի՞նչ է տաքացել... Էն սառը ջրով գրաֆինը իրեն տվեք, քա՛...

Աղայան:Քեզ ի՞նչ..., դու խոսք քո բենեֆիսն ստացար...

Վարդուհի: (Վեր թռչելով): Էդ ի՞նչ է, քա... վո՛ւյ գետինը պաննա... Էս ազիզ
օրերին մի գլուխ շաքարի փող էլ չգոյացավ...

Աղայան:Բանը նյութականը չէ... թքել եմ փողի վրա... այստեղ պատվի խնդիր
կա, հասկանո՞ւմ եք, պատվի:

Ռ-շտունի:Այդ ինչի՞ վրա ես թքում... բարեկամ . . . Պաժալստա, այդպիսի
սխալներ չանես... փողը հարկավոր կգա:

Աղայան:Պատիվ, պարոններ, պատիվը... (բեղերը ներվային սրելով, սկսում է
բարկացած անցուդարձ անել):

Այդ միջոցին թատրոնական ծառաները չարդախի տակ ինչ որ աղմուկ են
բարձրացնում):

Վարդուհի:(Վեր թռչելով): Էդ ի՞նչ է քա... վո՛ւյ գետինը պատովի ու դներ գնաք...
հենց իմացա մկներ էին... (Ամուսնուն) մի ստաքան ջուր: (Ամուսինն իսկույն
խոնարհությամբ կատարում է հրամանը):

ՏԵՄԻԼ III

Նույնը և Մայսուրյաններ: Ներս են մտնում տիկինը ձեռները մուֆտի մեջ դրած,
երեսին ինչ-որ հեզնական ժպիտ, պարոնը ձեռները գրպանում, գլուխը մի փոքր
առաջ ցցած.

Տիկ. Մայսուրյան:Что за безобразие!... Չորս ժամին պորժ են նշանակել, ինչո՞ւ
չէին գալիս... (Սկսում է ուտերը ներվային շարժել և աչերն արագ-արագ բաց ու
խուփ անել):

Պարոն Մայսուրյան:(Ցածր ձայնով): Նու, Օլյա, имей терпение: Ով գիտե,
մարդիկ են, ի՞նչ է պատահել...

Ռշտունի:(Քթի տակ): Трескаются, вот ինչ է պատահել, իսկ ես... (թքում է
հատակի վրա և քայլերն արագացնում):

Ահա չորրորդ օին է բուֆետի երես չեն տեսել...

Աղայան:(Անկյունում): Պատիվս, պարոն, պատիվս . . .

Ռշտունի:Կակոյ տամ պատիվ, այստեղ քաղցած դկոտում ենք, դա էլ «պատիվս,
պատիվս» . . . (Մոտենում է տիկին

Մայսուրյանին) Հարգանքներս . . . (Բարևում է) թույլ տվեք հարցնել, Օֆելյայի դերը ո՞վ է խաղում:

Մասուրյան:Ես . . .

Ռ-շատունի:Չի՞ կարելի, որ ինձ տաք այդ դերը . . .

Մայսուրյան:(Ծիծաղելով): Աա, դուք էլ եք ծաղրում տիկին Սիրանույշին . . .
Նա գին է, բայց շատ դղամարդերից լավ է խաղում, могу вас уверить.

Ռ-շտունի:Ոչ, դրա համար չեմ ասում . . . Ես ուզում եմ խեղդվել գետում,
Օֆելյայի դերը խիստ հարմար է դրա համար:

Մասուրյան:Խեղդվե՞լ . . . Ինչո՞ւ Կասպից ծովում չխեղդվեցիք:

Ռ-շտունի:Այնտեղ ջուրն աղի է:

Աղայան:(Անկյունում տիկ. Ազնիվին): Ես հաշիվ կպահանջեմ . . .

Տիկ. Ազնիվ:Քսանուհինգ մարդու մի բենեֆիս . . . Որքան հաշվում եմ, ինձ տասնմեկ ռուբլի ու 30 կոպեկ ավելի չի հասնում... Երևելի բենեֆիս է, ինչ ասել կուզի . . . Եթե ամբողջ ձմեռը գուլպաներ հյուսեի, էլի ավելի կստանայի . . .

Աղայան:Բայց դուք իրավունք չունեք խոսելու, ես ունեմ, ես քսանուհինգ տարի է . . . (Շարունակում է ցածր ձայնով):

ՏԵՍԻՆ IV

Նույնք և տիկ . Մելիքյան, պ . պ . Աբելյան, Պետրոսյան, Տեր-Դավթյան, Հարությունյան, Մամիկոնյան ներս են մտնում . Մելիքյանը վզովը աղվեսի մորթի գցած, ձեռները մուտքի մեջ: Աբելյանը աջ ուսը բարձրացրած և գդակը գագաթին քաշած, Պետրոսյանը փորը ցցած, բղկոց տալով, Հարությունյանը բեղերը սրելով, Տեր-Դավթյանը աչքերը ճպճպացնելով, Մամիկոնյանը «Գեյշայից» ինչ-որ կտոր երգելով:

Պետրոսյան:Տիկիններ և պարոններ, բեմն ազատեցեք, փորձն սկսվում է:

Աբելյան:(Բարևելով): Երեկ էլի մի հարյուր ռուբլի խփեցի կլուբում...

Հարությունյան:Դարձյալ մի փլավ ուրեմն...

Մամիկոնյան:Չանկինա, ջանկինա, ջան, ջան, ջան...

Ռշտունի:Թույլ տվեք հարցնել, սեզոնից հետո ի՞նչ պիտի անենք...

Տիկ. Մելիքյան:Գավառները կգնանք, պարոններ, գավառները...

Պետրոսյան:Ես ոչ մի տեղ չեմ գնալու: Թքել եմ... Բավական է, որքան հարստահարվեցի: Ես գնում եմ Մոսկվա... Արդեն Կորշից հրավեր եմ ստացել... Ամսական երեք հարյուր ռուբլի և բենեֆիս... Հայերը չեն գնահատում, եղբայր, խոն գոռի բան չէ . . .

Պ. Մայսուրյան:Էլի գնաց...

Աբելյան:Ես դրա հետ համաձայն չեմ... Հայերը գնահատում են իհարկե ոչ այնպես, ինչպես եվրոպացիները, բայց գնահատում են... Այ, օրինակ, Յագոր, հենց ես ու դու... Տարեկան մենք ամենաքիչը երեք հազար ռուբլի ենք վաստակում, քի՞չ է:

Ռ-շտունի:Այո, ես ու դու, это хорошо сказано, իսկ մենք, մեծամասնություն...
գկոտում ենք քաղցած` ինչպես սկները աղի ամբարում . . .

Աբելյան:Այնուամենայնիվ, դու ինքդ հենց գուցե այնքան ես վաստակում, որքան
մի հայ գրող... իսկ մեր վաստակածի չափ դեռ ոչ մի առաջնակարգ հայ հեղինակ
չէ վաստակել...

Հուշարար:Այդ ճիշտ է . . .

Հարությունյան:Ճիշտ լինելը ճիշտ է, բայց և այնպես ես կկամենայի քաղցած
հեղինակ լինել, քան կուշտ դերասան... թող ես մեռնելիս դամբանախոսս ասեր.
«Դարձյալ մի գոհ», միայն թե չմոռացվեի Ադամյանի պես... (Խոսակցությունն
ընդհատվում է, որովհետև Մամիկոնյանը, Միրզոյանի և Անդրանիկի ձեռքերից
բռնելով, սկսում է պարզել, երգելով). «Նագասակի, Երկազամա, ջանկինա,
ջան... ջան»...

Աբելյան:(Մատների ծայրերով բռթելով Պետրոսյանի փորը): Անուշնե՛ր:

Պետրոսյան:(Ցնցվելով և հեռու ուստնելով): Արշակ ջան, արտալան դեռ վզիդ
է . . .

Հարությունյան:Չուխտ աչքիս վրա:

Աբելյան:(Աջ ուսը բարձրացնելով): Շուտ արեք, փորձը սկսեցեք. կլուք պիտի
գնամ... (երկու ուսերն էլ բարձրացնելով, ծիծաղում է):

Մամիկոնյան:(Շարունակ պարում է Միրզոյանի և Անդրանիկի հետ): Չանկինա,
ջան:

ՏԵՄԻԼ V

Նույնք և Ստեփանյան

Ստեփանյան:(Ներս է մտնում գլուխը մի ահագին սփռոցով փաթաթած: Նրա երեսի ու ճակատի վրա երևում են կապույտ բծեր): Բարաջողում:

Ամենքը միաձայն: Օհո . բարով, բարով: Այդ ի՞նչ է պատահել, հիվա՛նդ ես...

Աբելյան:(Կամացուկ): Տնքգել են...

Ստեփանյան:(Աչքերը պսպղացնելով): Ի՞նչ, ո՞ւմ են տնքգել . . .

Դուելից են գալիս ուղղակի . . .

Ամենքը:Դուե՞լ . . . ինչո՞ւ, ո՞ւմ հետ, ո՞րտեղ . . .

Ստեփանյան:Թե ինչո՞ւ շերշե լա ֆամ, ո՞ւմ հետ այդ պատմության գաղտնիքն է, թե ո՞րտեղ Բարվի վակգալում:

Ռշտունի:Բայց ովքե՞ր էին սեկունդանտներդ:

Ստեփանյան:Սկզբում Արմենյանին հրավիրեցի, բայց նա իսկույն ջերմուտենդ ստացավ, փախավ տուն: Հետո հրավիրեցի վակգալի ստորոժին և մի բեռնակիր:

Պետրոսյան:Ինչո՞վ կովեցիր . . .

Ստեփանյան:Հակառակորդս մուշտիով, ես՝ մահակով . . .

Հարությունյան: Ախար ինչո՞ւ, պատճա՞ռը . . .

Ստեփանյան: Պատիվս վիրավորված էր . . .

Աղայան: (Առաջ թռչելով): Այո, պատիվս վիրավորված է, պատիվս . . . ես չեմ թույլ տալ . . .

(Բոլորը շրջապատում են նորեկին: Ստեփանյանը վրդովված բացատրում է եղելությունը, տնքտնքալով և ախուվախ քաշելով):

Մամիկոնյան: (Ձանձրագած, որ չեն պարում, մտնում է և սփռոցը քաշելով Ստեփանյանի գլխից): Давай капкаль: (Նորից սկսվում են պարը, երգը աղմուկն ու շփոթը: Ներս է մտնում վարչության գանձապահ Խատիսյանը, մի պորտֆել կոնատակին):

Խատիսյան: Պարոններ, ո՞վ կամենում է ոռճիկ ստանալ...

Ամենքը: Հոռոա՛: (Շրջապատում են գանձապահին):

ՏԵՍԻՆ VI

Նույնք և Խատիսյան

Խատիսյան: (Ձեռներով հեռացնելով իրանից դերասաններին): Ֆու, ճանճեր հավաքվեցին շաքարի վրա: Սպասեցեք: Մեկ-մեկ: Առաջ տիկիներ, հետո պարոններ: (Սկսում է ոռճիկները բաժանել):

Վարդուհի: (Գրպանը դնելով 11 ուրբի 5 կոպեկ): Էս էլ կերանք, պրծանք: Իժո՞ւմ:

Հարությունյան: Իժում ավանս կտան եկող տարվա համար:

Ամենքը: Այո, ավանս, ավանս:

Խատիսյան: Եկող տարվա համա՞ր... ըրր... եկող տարի, դեռ հայտնի չէ, ընկերությունը խումբ պահելու է, թե ոչ:

Վարդուհի: (Անմիջապես ջգրելով, աչքերը պսպղացնում է և հովանոցի ծայրը բարձրացնում): Ո՞նց թե դեռ հայտնի չէ, բաս մենք ի՞նչ պիտի անենք:

Խատիսյան: Այո, տիկին, ընկերությունը չորս հազար վնաս արել է, պող չկա... Իսայ Եգորիչը ջգրված է...

Վարդուհի: Մե՞զ ինչ, որ փող չկա: Գտեք, որտեղից էլ որ լինի ժողովեցեք... բան ասաց, փող չկա՛...

Ազնիվ: (Հատաչելով): Լսո՞ւմ ես, Գուլագյան, եկող տարի խումբ չեն պահելու:

Գուլագյան: Է՛հ, շատ հարկավոր է... (Երեսը դաւձնում է ամուսնուն և հետը քշփչում): Տեր-Դավթյան: Խիկար իմաստունը գուր չի ասում, որ...:

Աղայան: Ահա ձեզ ազգ, ահա ձեզ հասարակություն... բայց... (Հինգ մատները հուպ տալով սեղմում է ճակատին և արտասանելով «ցր՛» մոտենում է Խատիսյանին): Պարոն Խատիսյան, կարելի՞ է ձեզ հրավիրել պատվո դատավոր:

Խատիսյան: (Ակնոցն ուղղելով, ապշած նայում է նրան): В чем дело?

Աղայան: Ես կոմիտետին հրավիրում եմ պատվո դատի: Նա ինձ վիրավորել է, պարոն, վիրավորել է...

Պետրոսյան: Թյուրիմացություն է: Աղայանց, մոռացի՛ր:

Աղայան: Ինչպե՞ս թե մոռանամ: Քսանուհինգ տարի լավ թե վատ, բայց բարեխղճաբար ծառայեմ բեմին, ինձ դարձյալ արհամարհեն, և էլի՞ մոռանամ: Ես մի թե գուրկ եմ ինքնասիրությունից: Ասացե՛ք, ընկերներ, կարելի՞ է դերասանին այսպես վիրավորել: Ասացե՛ք...

Տիրում է ընդհանուր լռություն:

Բենի վրա երևում է Ադամյանի ուրվականը:

Ադամյանի ուրվականը: Ես կասեմ... (Բոլորը սարսափած նայում են ուրվականին):

Ադամյանի ուրվականը: Այո, պարոններ, չի կարելի թատրոնի մշակին այդպես վիրավորել, այդ աններելի է: Ես Ադայանցին ճանաչում եմ նրա պատանի հասակից: Ձեր կոմիտեի անդամները դեռ աշակերտներ էին, երբ նա ծառայում էր հայ բենին և ծառայում էր սիրով, եռանդով: Նա ամենից անշահասեր դերասանն էր մեր մեջ: Նա բարեխիղճ մշակ է, բարի և համակրելի ընկեր է ուրախ ու սրախոս սեղանակից... Նա արժանի է հարգանքի...

Ձայներ: Ճիշտ որ այդպես է, այդ ի՞նչպես է, որ մենք մինչև անգամ չենք նկատել: Կեցցե Ադայանցը...

Ադայան: (Ոգևորված): Այժմ ես բարոյապես վարձատրված եմ: Ինձ ո՛չ ռոճիկ է հարկավոր, ո՛չ բենեֆիս, ես վարձատրված եմ: (Չորում է Ադամյանի ուրվականի առջև): Մեծ ուսուցիչ, խոնարհվում եմ վեհությանդ առջև: վկայությունն ինձ համար մի գանձ է, թույլ տուր քղանցքդ համբուրել:

Ադամյանի ուրվականը: («Ձեռը դնելով նրա գլխին): Մի՛ վշտանար մարդկանց հալածանքից... նրանք ինձ էլ են հալածել ու արհամարհել: Ապրել ես բենի վրա, մեռիր բենի վրա (Չքանում է):

Ամենքը: (Մոտենում են ու Ադայանցի հետ համբուրվում): Շնորհավորում ենք քսանուհինգամյակդ, ընկեր, շնորհավորում ենք... Այո, դու մեր ամենից անշահասերն ես...

Ադայան: Շնորհակալ եմ... ես վարձատրված եմ: Ռ-շտունը, այժմ գնանք բուֆետ...

Ռ-շտունի: Люблю Я таких молодцов. (Գրկելով Ադայանցին, դուրս է դնում):

Ոմանք: (Ապշած նայում են միմյանց): Այդ ի՞նչ բան էր:

Խատիսյան: Այդ մասին ես կգեկուցանեմ վարչությանը: (Ներս են մտնում Միրադյանը և Արմենյանը):

ՏԵՄԻԼ VII

Նույնք և Միրադյան ու Արմենյան:

Արմենյան: (Վերցնում է մի արշին բարձրությամբ ցիլինդրը և պտույտ գալով երկայն կրունկների վրա): Դիկիններ և բարոններ, հարգանքներս... (Ունանք պատասխանում են սիրալիք, մի քանիսը հեզնանքով, իսկ Պետրոսյանն ու Աբելյանը հագիվ շարժում են գլուխները):

Մելիքյան: (Վզովը զգած աղվեսի պոչն ու գլուխը միմյանց մոտեցնելով): Պարոն Արմենյան, շնորհավորում եմ, լսել եմ ահագին հաջողություն եք ունեցել Բաքվում... (Ձեռով թաքուն բոթում է Վարդուհուն) մանավանդ, ինչպես ռեժիսոր...

Արմենյան: Օո, դիկին, զգացված եմ ձեր քովասանքներից... Բայց մի՛ հիշեցնեք ինձ փաքուցիների մասին, սովաժ, տրե սովաժ... և գծուժ մարդիկ են, միանգամայն խայտառակ... Լսե՞լ եք ինչ է պատահել... Մելիքյան: Ոչ: Ապա պատմեցեք, հետաքրքրական է...

Արմենյան: Հապա՛, ես շատ խոշոր ընդհարում ունեցա քոմիթեի անդամների հետ, այո՛, այո՛, ես կատաղած էի առյուծի պես... Այդ մարդիկ քաղաքավարության մասին գաղափար անգամ չունին, սովածներ են...

Վիրավորեցին ինձ, ըսելով, թե ես լավ չեմ քառավարել... Օո, եթե քովս այդ պահին ատրճանակ ըլլար, ես անոնց ցույց կտայի... (Սկսում է ձեռներով ու ոտներով սոսկալի շարժումներ անել, շարունակ պտտելով կրունկների վրա, ինչպես մանկական հոլ):

Միրադյան: (Գլուխը ծռելով դեպի ուսը և ցածից վեր նայելով): Ուրեմն այլևս Բաքու չե՞ք գնալ:

Արմենյան: Ամենևին, դերը մի արասցե... ես սփառեմ իժ ուժերը այդ վայրենիների մե՞ջ... Փնա՛վ*.. Փայց այդ ի՞նչ է, փորձ ունի և սա պես անկարգություն... Ո՞վ է

ռեժիսոր... Բեդրոսյան... Ֆի դո՛ն... նա կրնա՞ քառավարել... Ահավասիկ ես պիտի առաջարկեմ իմ ծառայությունն ձեր քոմիթեին... այժմ ազատ եմ... թող օգտվին...

Աբելյան: (Մոտենալով, իր վիթխարի ձեռքը դնում է Արմենյանի ուսի վրա): Իհի՛նչ, դո՞ւ պիտի մեզ կառավարես հա՛, հա՛, հա՛ ...

Արմենյան: (Կուշ գալով): Օօ, բարոն Աբելյան, ես կհարգեմ ձեր դադանդը... փայց ուսս... Կամաց...

Աբելյան: Դու համարձակվում ես պարսավել Պետրոսյանի՞ն...

Արմենյան: Փայց, բարոն Աբելյան, նա քառավարելու ձիրք չունի...

Աբելյան: Լռի՛ր: Պետրոսյանը թե՛ իբրև դերասան, թե՛ իբրև ռեժիսոր եթե կամենա, քեզ ոստերի պես կույ կտա:

Արմենյան: Բարոն, դուք ինձ էնայուլտ եք անում: Դուք գիտե՞ք, որ հաշիվ կպահանջեմ...

Աբելյան: (Երկու մատով բարձրացնում է Արմենյանին և տանում նստեցնում մի անկյունում աթոռի վրա): Նստիր այստեղ և խելոք կաց... (Արմենյան վրդովված, ուները բարձրացնում է երեսը կնճռոտում, ձեռներով բազմատեսակ շարժումներ անում, բայց լուռ է. դատապարտված աշակերտի պես: Միրադյանը սկսում է նրան մխիթարել: Կամաց-կամաց Արմենյանը ուշքի է գալիս, սկսում է խոսել վրդովված: Ներս է մտնում տիկին Միրանույշը: Արմենյանը մոտենում է նրան և իր բարկությունը հայտնում տանկերեն լեզվով):

Պետրոսյան: (Որոտալից ձայնով): Պարոննե՛ր, այժմ փորձն սկսվում է:

Աբելյան: (Նայելով ժամացույցին): Դեռ հավաքված չեն լինի... Հնչում է Մամիկոնյանի ձայնը: Милая, стаю под окном. (Պետրոսյանը բռնում է նրա ականջից և քաշում տանում մի կողմ):

Խատիսյան: Տիկի՛ն Գուլագյան, ստացեք ձեր հասանելիքը... վեց ռուբլի...

Գուլագյան: Ֆի, շատ հարկավորս է... (Շարունակում է քշփշալ իր ամուսնու հետ): (Պետրոսյանը պահանջում է բեմը մաքրել: Սակայն Մամիկոնյանն այլևս հափշտակվել է իր երգով, ոչինչ չի լսում, Վարդուհին հուր ու կայծակ է թափում կոմիտեի գլխին, հովանոցն օդի մեջ սոսկալի կերպով պտտեցնելով: Մյուսները խոսում են բարձրաձայն, միմյանց բոթելով և քրքշալով):

Խատիսյան: (Պետրոսյանին): Պետք է խիստ լինել: Խանգարողին տուգանքի ենթարկել:

Պետրոսյան: Այն ժամանակ շատերի ոռճիկը հերիք չի լինի տուգանքը ծածկելու: (Ներս են մտնում Ռշտունին և Աղայանը: Առաջինի գդակը բարձրացել է գագաթը, երկրորդինը, ընդհակառակը, քաշացել է և իր եզրով ծածկում է աչքերը: Այս նշան է, որ երկուսն էլ ուրախ տրամադրության մեջ են:

Դրսից լսվում է ինչ-որ աղմուկ: Թողեք, թողեք, կրկնում են մի քանի ձայներ: Սանդուղքով բարձրանում է տիկին Չաբելը՝ փաթաթված մի շատ երկայն կարմիր մուշտակի մեջ, որի ծայրերը հասնում են հատակին: Նրա հետ ներս են մտնում՝ Գալֆայան, Օհանյան, Հովհաննիսյան, Խարադյան, Կարինյան և մի խումբ ինչ-որ անձանոթ դեմքեր):

ՏԵՄԻԼ VIII

Նույնք և Չաբել ու ընկերներ

(Սկսվում է իրարանցում)

Գալֆայան: Ահավասիկ ես այ հոս եմ: (Մտնում է մեջտեղ և ուզում է ձեռաց շանլետից մի մոնոլոգ արտասանել, պատյանից հանելով մի փայտյա սուր):

Օհանյան: (Հրելով նրան): Հեռու, հերթն իմն է... (Սկսում է «Կարմենից» բվվացնել մի եղանակ այնպես, ինչպես շվացնում է «Քինի» մեջ):

Չաբել: (Երկուսի էլ թևերից բռնելով, ետ է քաշվում): Ո՛չ պարոններ, միասին: (Հովանոցը բարձրացնելով): Սկսենք՝ մեկ, երկու, երեք...

Խումբը երգում է.

Թափառելով ողջ աշխարհ

Մենք կրեցինք դառն օրեր...

Տվեք մեզ էլ ճանապարհ,

Օ՛հ, քարասիրտ ընկերներ...

Խատիսյան: (Ակնոցները քթի վրա դրստելով, ունքերը բարձրացնում է): Это что за хор?

Ռշտունի: Это хор странников из оперы «Такгейзор».

Խատիսյան: Շատ տխուր երգում են...

Ջաբել: (Խմբից անջատվելով, առաջ է գալիս և Խատիսյանին ներկայացնում է բողոքագիր): Հերիք է, հերիք է, հայեր, որքան մեզ քաղցած պահեցիք... հերիք է ինչքան տան ջրվեցինք ու թափառեցինք... էլ հալ չմնաց, էլ Բաթում գնալ-գալուց հոգնեցի, էլ տոմսակի փող վճարելուց քանդվեցի...

Հովհաննիսյան: (Բարձրանալով ոտների ծայրերի վրա ու ցածրանալով, ինչպես պրոլժինայի վրա): Ինչ, ի՞նչ Բաթում.

դու Սուրամից: Սոչխերիից ու Կաբուլետտից խոսիր...

Օհանյան: Դիլիջանից, Աղստաֆից, Ուզուն-Թալից խոսիր...

Դալֆայան: Գնացի Երևան, Կարս, Ալեքսանդրապոլ, անկետև Շուշի... ջանքն, հեշ բան չեն հասկնար ադ գավառացիք Ես Շեքսպիրին ամենաբարձր երկեր կներկայացնեն, անոնք ինձմեն կպահանջեն շիքաստա մը երգել.. Խայտառակ հասարակություն... (Մոտենալով Խատիսյանին): Կամի՞ք զիս փորձել, մոնոլոգ մը արտասանեն... (Խատիսյանը նրան հանգստացնում է):

Խատիսյան: (Դառնալով Ջաբելին և խմբին): Այժմ ի՞նչ եք կամենում...

Խումբ: Կամենում ենք ընդունվել խմբի մեջ...

Խատիսյան: (Հանելով ծոցից հուշատետրը և նշանակելով): Լավ, ևս կգեկուցանեմ վարչությանը... Ես թեև մի քիչ առաջ ասացի, որ ընկերությունը չի վճռել խումբ պահելու, բայց կատակ արի... Հայոց թատրոն այսուհետև միշտ կլինի... մեծ թատրոն, լավ թատրոն, օտարները պիտի նախանձեն... (Միրանույշ սկսում է այս խոսքերի ազդեցությամբ մտքում վարձել Օթելլոյի դերը):

Վարդուհի: Այ, էդենց ասա ու պրծիր, է...

Խատիսյան: Մենք մտադիր ենք եկող տարի ոչ թե շաբաթը մի անգամ, այլ ամեն օր ներկայացում տալ... Օօ, հայոց թատրոնը մեծ ապագա ունի... Վարչությունը արձանագրել է...

Ամենքը: Կեցցե՛, կեցցե՛ վարչությունը, կեցցե՛ ընկերությունը...

Թատրոնական ծառա: (Շտապով ներս մտնելով): Պարոն Կրասովը խնդրում է բեմն ազատել... Փորձ ունին... շո՛ւտ...

Խատիսյան: (Ուզում էր իր ոգևորված խոսքը շարունակել, մնացյալը կուլ է տալիս): (Բոլորը, միմյանց երեսին տարակուսանքով նայելով, սուսուփուս դուրս են գնում):

Միրանույշ: Անայուտ կընեն: Թատրոնի ծառան ուղեկցում է նրանց հեգնական ժպիտով: Խումբն ավելի մեծացել է: Հայտնվել են նոր դեմքեր, որ անցյալ տարի չկային: Չարդախը տակավին դատարկ է: Ներքև թատրոնի ծառաները տեղավորում են բեմի կահկարասին: Ահա կամաց-կամաց սկսում են երևալ դերասանները և չարդախի տախտակամածը սկսում է ճոճալ: Ոմանք դերասաններից ամառվա ընթացքում նիհարել են, ոմանք չաղացել, բայց ամենքն էլ սեզոնի սկզբում հանգստի կողմից ներկայացնում են հնավաճառի խանութ: Բանն այն է, որ առաջին կիսամյակի ռոճիկները բավականացել են միայն կոշիկներ նորոգելուն: Անհամբեր սպասում են երկրորդ կիսամյակի ռոճիկներին, որպեսզի յուրուտ փողկապները, անկոճակ ժիլետները և դեղին բծերով ծածկված գլխարկները անցնեն Սալդատսկի բազար:

ՏԵՄԻԼ IX

Հուշարար Ղազարյան և սցենար-դերասան Անդրանիկ:

Ղազարյան: (Ձեռքին մի քանի տետրեր, բերանին մի ճխլտված ծխախոտ՝ քարձրանում է չարդախի նեղ սանդուղքով: Բարձրանալով, ծանր հոգոց է արձակում, ճակատը Ատրպատականի գույնզգույն թաշկինակով սրթում: Բավական՝ հաստ է ու վիզ չունի, ուստի քրտնել է: Ինքն իրան): Դեռ ոչ ոք չկա: Ժամանակին չեն գալիս: Այսպես են մեր հայերը ամեն գործում: Պարտաճանաչություն ասված բանը չկա մեր մեջ: Բայց այս ի՞նչ է: Իրա՞վ որ ես հուշարար եմ: Ախ ճակատագիր, ճակատագիր, նախ գրաշար, հետո լրագրի թղթակից, աշխատակից, ապա ուսուցիչ, այժմ հուշարար: Հը՛ն, և ստիպված եմ ամեն օր այս հաստ մարմինս կոխել այդ նեղ ու հոտած փոսը... Ախ նյութական կարիք, քո տունն աստված քանդի: Ափսոս Ռաշտ, Թավրիզ, Սարբևզար, Մեշեղիսար: Ո՞ր ես, Ատրպետ... (Քիթը խնչում է):

Անդրանիկ: (Ներս է մտնում արքի-տրագիկական խոշոր քայլերով, գլուխը քարձր պահած, գդակը ծոծրակին քաշած, կուրծքը դուրս գցած: Կանգ առնելով, ուսերի վրայով նախ դեպի աջ, ապա դեպի ձախ հայացքներ ձգում): Դեռ ոչ ոք չի՞ եկել: Շատ գեղեցիկ, մենք կգբաղվենք գործով: (Սկսում է աթոռները տեղավորել, բենը հարդարել):

Ղազարյան: Պարո՛ն Անդրանիկ, ախար, եղբայր, այսպիսի բան չի լինի:

Անդրանիկ: (Արագ շուտ գալով, կուրծքը դուրս է գցում): Ի՞նչ է որ:

Ղազարյան: Միթե վարչությունը երկա՞ր պիտի պահի ինձ այս տարտամ վիճակի մեջ: Ռոճիկս դեռ չի որոշել: Վերջապես, չգիտեմ հաստատ ընդունված եմ հուշարար, թե՞ ոչ:

Անդրանիկ: Տիրացյանի գալուց հետո հարցը փոխվեց: Դերասանները նրան են ուզում: Նա փորձված է: Իսկ ձեզ մտադիր են առաջարկել արտագրողի պաշտոն:

Ղազարյան:Ի՞նչ արտագրող, ե՞ս... Ախ, Ատրպատական. (Քիթը խնչում է):

ՏԵՄԻԼ X

Ներս են մտնում Աղյանը, թատրոնական ծառա Գեորգին և ինչ-որ երիտասարդ՝ սեմինարիստի շապիկով ու գդակով: Վերջինս անմիջապես գդակը քաշ է անում պատին և պատրաստվում:

Գեորգի:(Կռնատակին, գրպաններում և ձեռներում զանազան փաթեթներ: Խոսում է մերթ ոռուերեն, մերթ վրացերեն): Օհ, հոգնել եմ շան պես:

Անդրանիկ:(Հետաքրքրված մոտենում ու նայում է փաթեթները): Այդ ի՞նչ է:

Գեորգի:(Փաթեթները մեկ-մեկ դնում է սեղանի վրա): Այս թթու դրած տաքդեղ է, այս էլ կորկոտի ցորեն, Աբելյանի համար: Այս գեղարքունի է Պետրոսյանի համար, այս էլ պիրաժոնկներ տիկ. Ավետյանի համար, այս էլ մախորկա Ռշտունու համար: Է՛հ. ամենքն էլ ինձ են հրամայում իրանց գործերը կատարել: Ամբողջ օրը փողոցները չափչփում եմ: Սույի ամա միվիդա...

Ազյան:(Փաթեթների շուրջը հոտոտելով): Պա՛շո, այդ պիրաժոնկից մի հատ տուր ինձ:

Գեորգի:(Հրելով նրան): Ծաղի՛, պատարա մասխարա:

Ղազարյան:(Առանձին): Ի՞նչ կոպտություն բարք ու վարքի: (Մոտենում է սեմինարիստի շապիկով երիտասարդին): Ներեցեք, պարոն, ես տեսնում եմ, որ դուք ամենից առաջ գալիս եք և ամենից ուշ գնում: Ներեցեք, ձեր պաշտոնը ի՞նչ

Է:

Երիտասարդ:- Ցանկություն որևէ պաշտոն գտնելու թատրոնում:

Ղազարյան:Բաս շատ արդյունավետ պաշտոն է:
(Քիթը խնչում է):

ՏԵՍԻՆ XI

Գալիս են Ազայան, Ռշտունի և կես-դերասան Տիրացյան:

Ռշտունի:Здесь я чую запах с’едобного (Մոտենում է փաթեթներին):

Գեորգի:(Արագությամբ փաթեթները խլելով սեղանի վրայից): Արշաիճվե՞ք,
ղմերթնանի...

Ռշտունի:(Ակնոցի տակից բարենիտ ժպտալով): А хотелось бы... (Կարծելով, որ
բեղերը տեղն են, մատները մոտեցնում է սափրած շրթունքներին, որ ոլորի):

Աղայան:(Մի ձեռք դնելով Ռշտունու ուսի վրա: Մյուսով սրում է առանց այն ևս
սրված բեղերը): Մի՛ նեղանար, բարեկամ, էս է շուտով հոբելյանս կկատարեն.
կհարստանամ, հետո մենք...

Ամենքը:Հոբելյա՞ն, այդ ի՞նչ հոբելյան է:

Անդրանիկ:(Ուսի վրայով): Քսանհունգամյա գործունեության: Ի՞նչ եք կարծում,
հարկավո՞ր է, թե չէ կատարել:

Աղյան:(Գրական եղանակով): Իհարկե, պետք է կատարել:

Ամենքը:Վարչությունը պարտավոր է:

Ռշտունի:Կը վարչություն:

Տիրացյան:(Ժպտալով և գլխիկն այնպես դետուդեն պտտեցնելով, որ կարծես այն գսպանակի վրա է տեղավորված): Մաթևո՛ս, մեզի ալ բան կհասնի՞ այդ հոբելյանն:

Աղայան:Բոլորիդ կհասնի, բոլորիդ:

Տիրացյան: Ես ալ Ալգեստս կտամ ներկայացնելու քո հոբելյանին: Ջանմ, ես այդքան ընտիր պիեսներ կթարգմանեմ, հեշ մեկը չեն ներկայացներ: Աստված փրկի ու ազատի դահա փորձանքներն. (Կարծելով, թե սրախտսեց, ինքն ամենից առաջ է ծիծաղում շիթ-շիթ» ընդերքը ցույց տալով):

Ղազարյան . (Ոտից գլուխ չափում է նրան աչքերով): Պարո՛ն, դուք տաճկահա՞յ եք:

Տիրացյան . Կըսեն:

Ղազարյան . (Նենգամիտ): Իսկույն երևում է:

Տիրացյան . Բարբառե՞ս:

Ղազարյան . Ոչ, բարբառիդ բովանդակութենն:

Տիրացյան . Ի՞նչ կըսեք, ախպարիկս: (Կարծում է, թե սրախտսեց, ծիծաղում է շիթ-շիթ):

Ղազարյան . Ան կրսեմ, որ ձեր մեջ աղը քիչ մը կպակասե:

Աղայան . (Բոլորովին չկարծելով, թե սրախոսում է): Հանգուցյալ Պարոնյանը բոլոր հոստաների աղը գողացել է ու ածել իր դրածների մեջ... (Բեղերը ոլորում է ու մի կողմ քաշվում):

ՏԵՍԻՆ XII

Ներս են մտնում՝ տիկ. տիկ. Մելիքյան, Ավետյան, Գուլագյան առանց ամուսնու և պ. պ. Հարությունյան, Ավետյան ու Ալիխանյան:

Տիկ. Ավետյան . Գրի՛շա, պիրաժոկներ բերել տվե՞լ ես...

Գեորգի . Աք արիս: (Փաթեթներից մեկը տալիս է նրան):

Տիկ. Ավետյան . (Լռոնետը քթին մոտեցնելով): Ապա՞, տեսնեմ: Ֆի, ձեռներդ ինչ կեղտոտ են, Գեորգի: Այդ ումի՞ց ես առել: (Բոլորը շրջապատում են փաթեթը: Երկու պիրաժոկ կա ընդամենը փաթեթի մեջ: Մեկը տիկինը տալիս է իր ամուսնուն, մյուսն ինքն է ուտում: Բոլորը հիսաթափված ետ են քաշվում):

Տիկ. Մելիքյան . (Այս անգամ վզին աղվես չունի): Երանի գիտենայի, երբ պիտի ռճիկ տան մեզ: Աստված վկա, դեռ երեխայիս ուսման վարձը չեմ տվել:

Տիկ. Ավետյան . (Պիրաժոկն արդեն կերել է, մատների ծայրերը սրբում է զգուշությամբ այնպես, որ կարծես նրանք ապակուց են, կարող են փշրվել): Արշա՛կ, այստեղ եկ: (Հարությունյանը մոտենում է: Տիկինը նրա կոճակից բռնած, քաշում տանում է մի անկյուն): Երեկ երեկոյան

Գրիշան այն ի՞նչ տիկնոջ հետ էր զվարճախոսություն անում:

Հարությունյան . (Ինքն իրեն): Էհե, Էլի տիկնոջ խանդը սկսվել է: Արի մի քիչ գժվեցնենք դրան: (Բարձր): Չգիտեմ, Պրոգրեսի Լևոնն ասաց, թե Բեյ-Վիվի երգչուհիներից էր: Հին ծանոթներ են, մի օր էլ Թիֆլիս-Պուճուռն են տեսել նրանց միասին:

Տիկ. Ավետյան . (Ջայրանալով): Ի՞նչ: (Տրագիկական եղանակով): Գրի՛շա, այստեղ եկ: (Ավետյանը մոտենում է աչքերը ճպճպացնելով և ուտերը վեր ու վար քաշելով): Ես չեի՞ ասում, որ դու ամենաանպիտանն ես:

Ավետյան . (Բրյուկը վեր քաշելով): Ի՞նչ է, ի՞նչ է պատահել:

Տիկ. Ավետյան . Այն է պատահել, որ դու պատկառանք չունես: Դու ի՞նչ գործ ունես Բեյ-Վիվի երգչուհիների հետ:

Ավետյան . (Քանի գնում է, աչքերի ճպճպալը սաստկանում է): Ռ՞վ ասաց:

Տիկ. Ավետյան . Այ, Պրոգրեսի Լևոնը, այ, Արշակը:

Ավետյան . (Հարությունյանին): Այ դու անիծված, Էլի՞ (Կնոջը .): Հանաք է անում, ա կնիկ:

Տիկ. Ավետյան . (Իսկույն հավատալով): Հաա՞, այ անպիտան Արշակ: (Ավետյանը բրյուկը վեր քաշելով հեռանում է): Ալիխանյան: (Որ մատիտով պատի վրա նկարում է դերասանուհիների ծաղրանկարները): Պակասում է միայն Ռ-շտունին: Այս էլ նա: (Նկարում է մի շիշ և մի բաժակ ու տակը գրում Ռ-շտունի):

(Ամենքը ժողովում են նկարների մոտ: Սկսվում է ծիծաղ, քրքիշ: Հետո, նկարները թողնելով, միմյանց արտաքին են ծաղրում: Համեմատում են իրարու թոշունների կենդանիների, բույսերի հետ):

Ալիխանյան . Տիրացյանը չորացած տանձի է նման:

Տիրացյան . Իսկ դու` շահմահու:

Ռշտունի . Аветян похож на фистяжку.

Ավետյան . Իսկ դու Եգիպտոսի խուրմա ես:

Անդրանիկ . Ղազարյանը հնդկահավ է:

Ղազարյան . Իսկ դուք, պարոն, Խորասանի այծի եք նման: (Առանձին):

Պարտաճանաչություն չկա: Դեր սովորելու

փոխարեն ինչով են զբաղված: Այ, այսպես է մեր ազգը: (Քիթը խնչում է):

(Ներս են մտնում` տիկ. տիկ. Միրանույշ, Չմշկյան, Վարդուհի, Անդրանիկ, Օր. Խիթարյան, պ. պ. Աբելյան, Պետրոսյան, Տեր-Դավթյան, Մամիկոնյան և մանր-մունրները):

ՏԵՍԻՆ XIII

Նրանք և նորեկները

Աբելյան:(Երգելով ներս է մտնում): Кто раз любил! тот... դեռ փորձը չի՞ սկսվել:
Ահ, յոթ ժամին պիտի լինին Հավլաբարի թատրոնում: Գեորգի, կորկոտը բերի՞ր:
Ո՞ր է տաքդեղը: Հիանալի է: Էգուց Շիրվանին էլ կկանչեն, միասին կորկոտ
կուտենք: Բայց օղի չեն առնիլ նրա համար, թող տրաքի: Պարոններ՝ր և
տիկիններ՝ր, էլ վերջացավ: Ամեն ինչ թողեցի՝ թղթախաղն էլ, օղին էլ, գինին էլ,
գարեջուրն էլ, և ինչպես առողջ եմ զգում ինձ: Մի տուփ ծխախոտ ունիմ, այն որ
վերջացավ, ծխելն էլ եմ թողնելու: (Աջ ուսը բարձրացնում է):

Վարդուհի:Իսկ կանա՞նց:

Աբելյան:Օ՞ո, այդ մեկը կներես, սիրելիս: Ինչպե՞ս կարելի է կանանց մոռանալ:
Վարդուհի:(Հաղթական եղանակով): Բաս ո՞նց էիր ճանաչում մեզ:

Պետրոսյան:Գեորգի, ո՞ր է գեղարքունին:

Գեորգի:Աք արիս: (Ցույց է տալիս ձուկը): Ձալիան կարգի ա...

Պետրոսյան:Какой там ձալիան: Չաղ չէ: Բայց վնաս չունի, խոհարարս լավն է:
Ինչո՞ւ ընկույզ չես առել, անիրավ:

Գեորգի:Ամսա չի: (Վազում է դուրս):

Ավետյան:Մամիկոնյա՛ն, այս տարի այլևս ջանկինա չես երգում:

Մամիկոնյան:Էհ, բան չունիս: Պրծավ էլ, պրծավ:

Անդրանիկ:Այ քեզ ամուսնություն:

Ալիխանյան:Ամուսնություն ասացիք միտս եկավ: Երեկ Պուր-Ղվինյուն Արշակի
հետ նարդի եմ խաղում: Տո, մեկ էլ տեսնեն, հանկարծ... (Ինչ-որ պատմում է,
երկայն ձեռներն ու ոտներն օղի մեջ շարժելով):

Աբելյան:Չաբարը դեռ չի՞ եկել:

Անդրանիկ:Ոչ:

(Ցրված գանազան խմբերի, առանձին-առանձին խոսակցում են: Տիկ. Միրանույշը
հրճվանքով պատմում է տիկ. Չոզկյանին Ստեյլայի վերջին նամակի
բովանդակությունը: Տիկին Մելիքյանը նկարագրում է իր նյութական նեղ
կացությունը: Տիկ. Անդրանիկը քչփչում է իր ամուսնու հետ, թե ճաշին ինչ պիտի
ուտեն: Պետրոսյանը մտքում իր առաջիկա բենեֆիսի մուտքը բաժանում է

պարտատերերին և չի կարողանում ծայրը ծայրին հասցնել: Օր. Խիթարյանը
խորհում է, թե դեղնագույն շրջագգեստին ի՞նչ ավելի կսագի, սպիտա՞կ, թե՞
վարդագույն կրծքակալ:

Ներս են մտնում Չաբարը Մաղքոսի հետ, իսկ մի քիչ հետո՝ Պանկրաս
փիլիսոփան):